

Informaatiotutkimuksen päivät 2014
6. - 7. marraskuuta, Oulun yliopisto, Oulu

ABSTRAKTI

Eeva Kurttila-Matero, Kaisa Ikonen, Kaisu Innanen, Marianna Junes, Riitta-Liisa Korkeamäki, Leena Kultalahti & Katarina Rejman

Toimintamallin johtaminen pilotoinnin avulla Lukuinto-ohjelmassa

Yhteystiedot: Eeva Kurttila-Matero, Lukuinto-ohjelma, Oulun yliopisto, eeva.kurttila-matero@oulu.fi

Lukuinto-ohjelmassa (Lukuinto 2014) on pilotoinnin avulla etsitty käytäntöjä, jotka innostavalla tavalla monipuolistavat esi- ja perusopetuksessa lasten ja nuorten lukemisen tapoja. Uudet luku- ja kirjoitustaidot alati muuttuvassa tekstiympäristössä ovat niitä tulevaisuuden taitoja, joihin koulu ja kirjasto voivat yhdessä panostaa. (Korkeamäki 2011, 15; Coiro ym. 2014) Keskeisiä elementtejä kehittämistyössä on ollut koulun ja kirjaston yhteistyö ja kehittämistä tukevan koulutuksen räätälöinti yhteistyökumppaneiden kanssa. Koulutukset ovat toimineet ajattelun uudistajina ja tukena yhteisen tutkimusperustaisen käsitteistön omaksumiselle kirjaston ja koulun kesken.

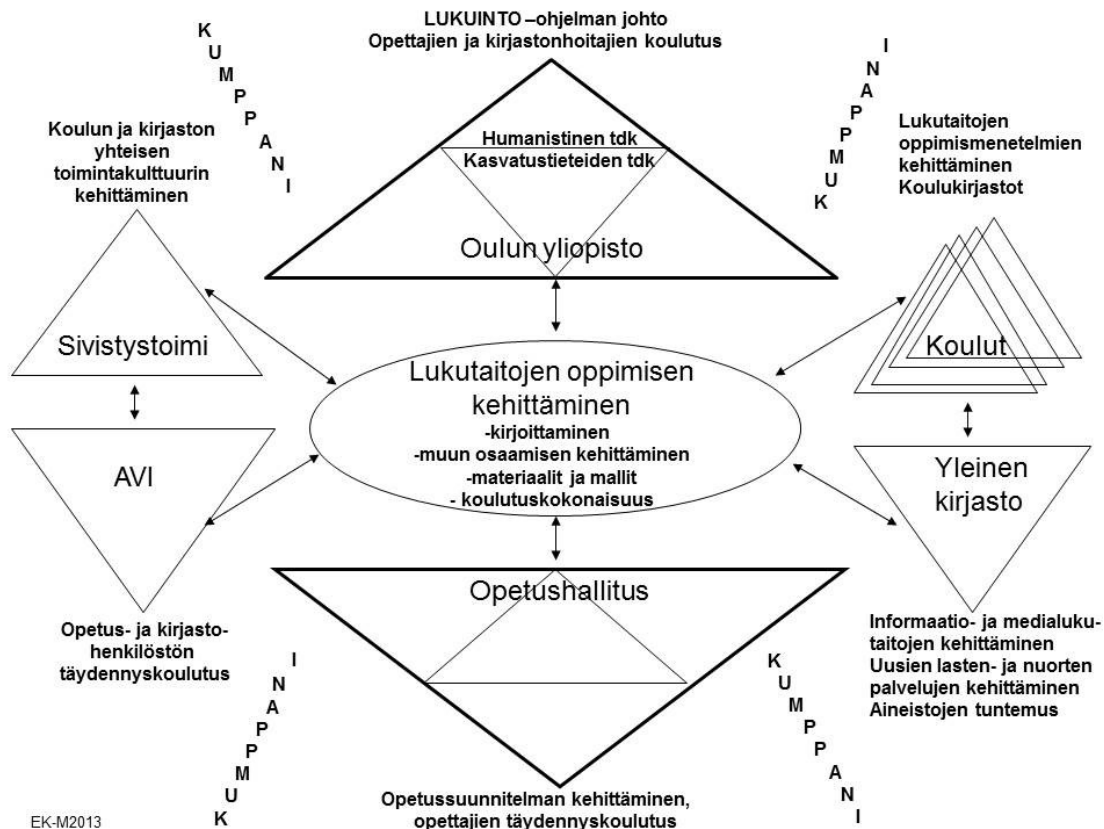
Johdanto

Lukuinto-toimintamalli käsittää oppivan yhteisön toimijaverkoston kuvauksen, monilukutaidon eri osa-alueiden kehittämistä tukevia materiaaleja ja toimintatapoja sekä kuvauksen siitä, miten toiminta voidaan organisoida kunnissa, mitkä organisaatiot ovat Lukuinnon yhteistyökumppaneita ja mitkä ovat toimintamallin vakiintumisen edellytykset.

Oppiva yhteisö -toimijaverkosto

Lukuinto-ohjelman toteutuksen perustana oli oppivan yhteisön malli (kuva 1), joka johdettiin koulun ja kirjaston yhteistyötä kuvaavasta Learning commons –käsitteestä (Kurttila-Matero 2011, 157). Paikallisen oppivan yhteisön muodostavat ydinryhmänä koulu ja kirjasto sekä kunnan sivistys- ja kulttuuritoimi (opetus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoimi), joskus myös sosiaalitoimi. Ydinryhmä voi luoda yhteistyösuhteita kunnallisiin ja kolmannen sektorin toimijoihin riippuen pilottiprojektin suuntautumisesta.

Toimijaverkoston koulutuksellisen ytimen muodostavat Oulun yliopisto ja Manner-Suomen aluehallintovirastot. Koulutuskumppaneita ovat opetushallitus ja yliopistojen harjoittelukoulu. Lukuinto-ohjelma on verkostoitunut valtakunnallisesti toimivien lukutaitoja edistävien organisaatioiden kanssa, kuten Kirjastot.fi -palvelu, kirjasto- ja opettajajärjestöt, kirjallisuuden lukemista ja mediataitoja edistävät organisaatiot ja kirjailijajärjestöt sekä lasten oikeuksia vaalivat järjestöt. Tärkeitä kumppaneita ovat myös taidekoulut, kirja-alan järjestöt ja kustantajat sekä tiedotusvälineet.

Kuva 1: Oppiva yhteisö –toimijaverkosto

Koulujen ja kirjastojen yhteistyön malli

Koululla ja kirjastolla on tasavertainen rooli lasten, nuorten ja perheiden ohjaamisessa lukutaitoihin. Peruskoulu on kirjaston tärkein kumppani heti muiden kirjastojen jälkeen (Lindberg 2014, 90). Toisen ammattikunnan asiantuntijuuden tunnistaminen ja sen aktiivinen käyttö luo pohjan uusien lukutaitojen ohjaukselle: kirjasto on tiedonhallintataitojen ohjauksen, mediakasvatuksen ja erilaisten aineistojen asiantuntija, koululla on pedagoginen asiantuntijuus ja toteutettavan opetuksen sisällöntuntemus. Jalkautuminen molemmin puolin

työskentelemään lasten ja perheiden kanssa sekä kirjastossa että koulussa tukee yhteistyötä ja laajentaa oppimisympäristöä. (Ojaranta 2011.)

Koulun ja kirjaston yhteistyömallin vakiinnuttaminen edellyttää kirjattua yhteistyösuunnitelmaa ja säännöllisiä tapaamisia osana molempien osapuolten perustyötä. Parhaiten tämä toteutuu siten, että yhteistyön toteuttaminen ja konkreettiset muodot kirjataan kirjaston toimintasuunnitelmaan ja koulun opetussuunnitelmaan (OPH 2014).

Opetusmenetelmät, työtavat ja oppimateriaalit

Lukuinnossa kehitettyjä opetusmenetelmiä ja työtapoja sekä oppimateriaalia tarjotaan kouluille ja kirjastoille verkossa ja teemavuoden koulutuksissa. Koulun ja kirjaston yhteistyössä on tuotettu ja edelleen kehitetty kirjastonkäytön systemaattisia opetussuunnitelmia läpi peruskoulun kaikkien luokka-asteiden. Aineistoja ja työtapoja on pilotoitu ja arvioitu laadullisin menetelmin ennen julkaisemista.

Huoltajille on tuotettu materiaaleja koulun ja kirjaston yhteistyönä sekä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Luku- ja kirjoitustaitoa tukeva oppimisympäristö

Monilukutaitoja tukevan oppimisympäristön piirteitä ovat avoimuus ja ympäristön laajentuminen koulun ulkopuolelle kotiin, kirjastoon sekä muuhun ympäristöön ja yhteiskuntaan. Laadukas oppimisympäristö mahdollistaa toiminnallisuuden. Oppimisympäristö ruokkii yhteistoiminnallista toimintakulttuuria. Fyysinen ympäristö mahdollistaa yhdessä oppimisen ja opettamisen. Teknologian käyttö ja virtuaalisuus on luonteva osa oppimisympäristöä. Tärkein oppimisympäristön ulottuvuus on yhteisöllinen toimintakulttuuri, joka on aineeton, joustava ja ajassa muuttuva.

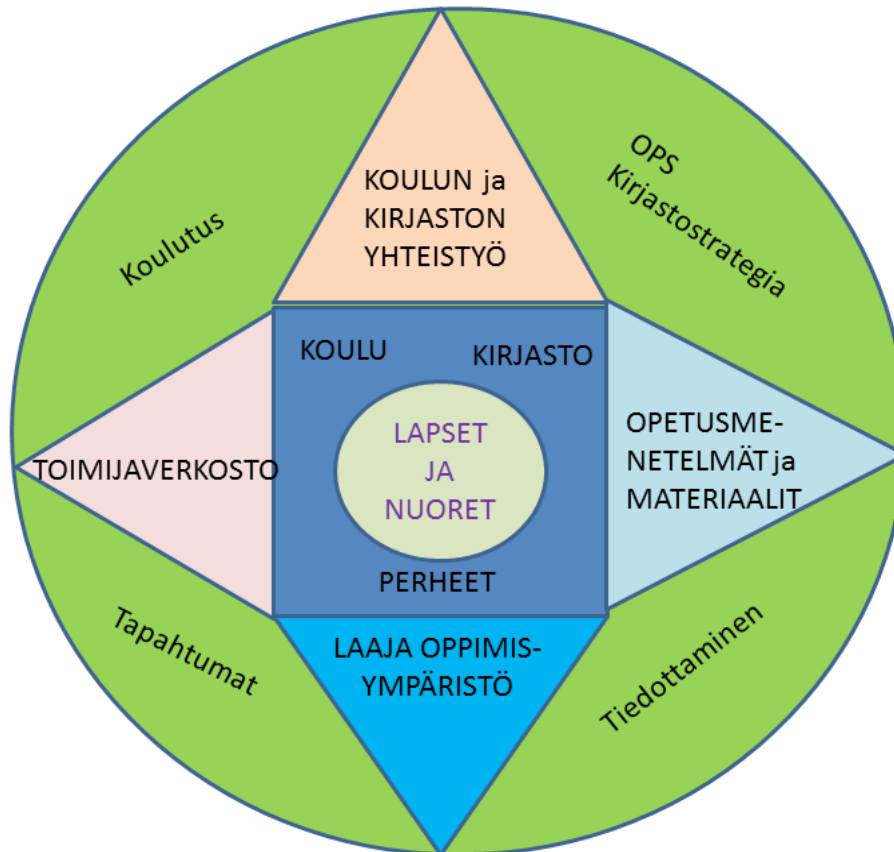
Lukuinto-toimintamallin levittäminen ja vakiinnuttaminen

Monilukutaitoihin liittyvän kehitystyön juurruttamisen peruslähtökohta on Lukuinto-pilotoinnissa mukana olleiden kirjasto- ja opetuspuolen ammattilaisten toiminta teemavuonna. He ovat keskeinen kouluttajaryhmä, joka on teoreettisesti ja käytännössä perehtynyt monilukutaitoihin.

Teemavuoden aikana järjestettävien koulutusten, tapahtumien, kampanjoinnin ja toimijaverkoston kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on levittää käytänteitä, toimintamalleja ja sisältöjä, jotka elävät myös Teemavuoden jälkeen. Monet pilotoijista ovat

siirtyneet OPS -työryhmiin lukutaitojen asiantuntijoina, mikä on erittäin merkittävää toiminnan jatkuvuuden kannalta.

Yhteenvedona edellä esitetystä on pilotoinnin pohjalta johdettu Lukuinto-toimintamalli:

Kuva 2: Lukuinto-toimintamalli

Lähteet:

Coiro J., Knobel M., Lankshear, C. & Leu, D. J. (2014). Central issues in new literacies and new literacies research. Teoksessa J. Coiro, M. Knobel, C. Lankshear & D. J. Leu (toim.) Handbook of Research on New Literacies. Routledge: London, 1–21.

Korkeamäki, R-L. (2011). New literacies – Millaista on oppia lukemaan ja kirjoittamaan 2000-luvulla. Teoksessa H. Mikkola, P. Jokinen & M.Hytönen (toim.). Tulevaisuuden koulua kehittämässä. Uusi teknologia haastaa ja inspiroi. Oulun yliopisto, 13-18.

<http://herkules oulu.fi/isbn9789514295300/isbn9789514295300.pdf> (14.10.2014)

Kurttila-Matero, E. (2011). School Library: a tool for developing school's operating culture. Väitöskirja. Oulun yliopisto, humanistinen tiedekunta. Sarja B:103.

<http://herkules oulu.fi/isbn9789514297366/isbn9789514297366.pdf> (14.10.2014)

Lindberg, P. (2014). Kumppanuus yleisissä kirjastoissa. Informaatiotutkimuksen lisensiaattitutkimus. Oulun yliopisto, humanistinen tiedekunta.

<http://www2.kirjastot.fi/File/dee2ad05-b471-4e5a-a1e9-2ebbd73b68a9/Pirkko%20Lindbergin%20lisensiaattity%C3%B6.pdf> (14.10.2014)

Lukuinto (2014). Lukuinto-ohjelman kotisivulla <http://www.lukuinto.fi/lukuinto.html> (14.10.2014)

Ojaranta, A. (2011). Opettajien ja kirjastonhoitajien käsitykset informaatiolukutaidosta ja tiedonhaun opetuksesta kouluissa. Katsaus. Informaatiotutkimus 30(3-4): 1-7.

<http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/view/4702/4417> (14.10.2014)

Opetushallitus (2014). Perus- ja lisäopetuksen perusteluonnokset lausunnoilla 19.9.–

15.10.2014. <http://www.oph.fi/ops2016/perusteluonnokset> (14.10.2014)